

in čepičev i. t. d. to vsak kmetovavec vé. De se pa da v ti reči še veliko storiti, nihče ne bo tajil, tode začeto je tudi to že dolgo dolgo. — Nar menj se je dosihmal storilo v sušenju mokrih in močenju suhih senožet; marsikaj bi zamogli posamesni kmetovavci v tem storiti, nar več pa bi pripomoglo vladarstvo, če bi, kakor je že nadvojvoda Janez v našim velikim zboru v letu 1843 rekel in v „Oeconomische Neuigkeiten“ tudi profesor Hlubek nasvetje, se poklicali zvedeni možje iz tacih dežel, kjer je oskerbovanje senožet na visoci stopnji, de bi po deželi šli in kazali kmetovavcam močenje senožet, kjer se namreč da to storiti. —

Sajenje turšice se v poslednjih 5 létih prav lepo razširjuje po Krajskim, in dani poduki v pratiki in v Novicah zares niso bili zastoj. Toliko turšice pa pri nas nikoli ne bo, kakor na Štajarskim, kér je pri nas tudi ajda obrajntano žito.

Kakšni sad gosp. Pr—. pod iménam „Rübe“ misli, ne vémo, kér je tega sadeža veliko sort. Če misli našo navadno repo, moremo réči, de se te dovelj prideluje na Krajskim, in de repa bi bila slaba namestnica krompirja. Če pa pod „Rübe“ zapopade „Runkelrübe, Burgunderrübe“ i. t. d., muzamoremo povedati, de tudi tega ni kmetijska družba v nemar pustila po vrednosti priporočevati in sémena deliti. — Čbelarstvo stoji na Krajskim že od nekdej na visoki stopnji in na višji, kakor v marsikteri drugi. — Za povzdigo murboreje se poganja v poslednjim času več kmetovavcov in kmetijska družba. — Tudi za lan in predivo se je že mnogo pisalo in storilo; gosp. prof. Šubert je razglasil prav dobro podučenje, in razdelilo se je že veliko Rigajskiga sémena po deželi.

V vsih teh rečéh in še veliko več družih se je tedaj že veliko storilo in ne le govorilo, in se še vedno stori in govori, také de ne moremo zapopasti, kakó de more gosp. Pr—. še le zdej povabiti, de bi se začeli dobri sveti dajati, kakor de bi mogel Adam še le pervikrat Krajsko deželo obdelovati začeti.

De Krajsko kmetijstvo, če ravno je rajnki grof Franc Hohenwart rekel, de je Krajska dežela nar boljši obdelovana (Krain wird am besten bewirtschaftet) še ni ne na tisti stopnji, na kateri bi imelo biti, — tega nihče ne bo tajil, — de bi pa mógli še le zdej začeti séme dobriga kmetovanja sejati, temu se bojo vsi „erfahrene Apostel“ naše domovine zoperstavili.

Kér smo prepričani, de gosp. Pr—. kmetijstva povzdigo in po tem blagostanje Krajske dežele resnično želí, ga prosimo, de naj presodi, kar je gosp. prof. Hlubek (Oecon. Neuigkeiten N. 1. 1850) pod naslovom: „Was thut uns jetzt Noth?“ pisal, kér, če hočemo kmetijstvo povzdignjeno viditi, se mora „viribus unitis“ zgoditi, to je, od spodej delati, od zgorej pa pripomagati. De je ministerstvo kmetijstva pripravljeno, povzdigi kmetijstva zares na pomoč priti, ima krajska kmetijska družba gotove dokaze, — de se pa sploh še več zgodí, kar je deželi in deržavi v korist, to naj se odkritoserčno pové ne le v kmetijskih novicah, temuč tudi v Ljubljanskim nemškem časopisu. Kaj se bomo vedno le doli obračali, obernimo se včasih tudi gôri, de gospodje, ki imajo moč pomagati, tudi gotovo zvedó, kje de nas čevelj tiší. Dr. B.

Ali bojo imele srenje velike in težavne opravila ali ne?

Minister notranjih opráw je poslal na vse deželne poglavarje pismo, v katerim sam prav po domače razlaga opravila prihodnjih srenj, in dokaže, de naj se srenjski možje nikar ne vstrašijo opravkov, ker jih ne bo toliko, kakor morebiti mislijo. Na ukaz, de se ima to podučenje vsim srenjam s posebnimi natisi v obéh de-

želnih jezikih na znanje dati, je dal naš deželni poglavar, kakor smo slišali, 2000 slovenskih, 2000 pa nemških natisov tega pisma napraviti za razdeljenje po deželi*)

Iz tega pisma povzamemo nektere važniši reči.

Imé purgermaster in nekteri razdelki srenjske postave (§. 67., 81., 82., 83. in 118.) so po deželi misel obudili, de bo treba drago reč napraviti, in de clo manjši srenje brez lastnih uradnikov ali peomtarjev ne bojo mógle izhajati. To je kriva misel — pravi minister — purgermaster naj se imenuje, kakor dosihmal, predstojnik v mestih in tergih, po kmetih pa naj tisto ime obderži, kakoršno je v deželi navadno. Mi Slovenci imamo častitljivo staro imé župan, župani naj se tedaj imenujejo tudi prihodnjič predstojniki županij.

Če §. 83. srenjske postave velí — pravi gosp. minister na dalje — de mora v vsaki srenji odbor saj eniga za pisarstvo pripravniga človeka določiti, se s tem ne réče, de mora poseben uradnik kot pisár ali šribar postavljen biti. Postava želí, de naj župan več dela, kakor piše, — slabo bi se za prid srenje skerbélo, ako bi delavnost srenjskiga župana le v kaki veliki kancelii obstala; za opravo pisarij, kterih v srenjah po deželi tako ne bo preveliko, je po postavi že dosti kak človek, ki zna pisati, brez de bi treba bilo, ga kot praviga uradnika postaviti. Za te pisarije se zamore, če župan sam pisati ne utegne, šolski učenik ali šolski pomočnik tistiga kraja ali kakšne bližnje srenje, ali kak drug srenjčan, kteri zna pisati, za primerno plačilo vdinjati. Tudi zapisniki ali protokoli séj ali zborov srenjskih odbornikov (srenjskih mož) naj bojo le kratki, in ni treba, de bi za navadno več obsegli, kakor s kratkimi besedami storjene sklepe.

Pisarstvo ne sme tedej nobeniga strašiti, de bi mislil, Bog vé, kaj de bo imel opraviti.

(Konec sledí.)

Očitna zahvala živinozdravniški soli v Ljubljani.

Od perviga začetka terdovraten nasprotnik načina

*) Kakó — vprašamo — se pa veže s tem vstavnim ravnanjem gosp. ministra in deželniga poglavarja razglas nekterih (ali morebiti vsih? tega ne vémo) kantonskih poglavarjev v zgól nemškem jeziku na župane po kmetih, v kterim so povabljeni bili, de naj pridejo napravljeni sostavek prihodnjih samostojnih srenj v pisarnico kantonskiga poglavarstva ali davkiniga uradstva pregledat in potem svoje pritožbe ali prošnje ravno tje položiti. Tako nemško povabilo na župane čisto slovenskiga kantona smo s lastnimi očmi brali; začelo se je. »Mit dem Erlasse der h. Staathalterei vom 7. Febr. ist, nachdem nunmehr die neuen politischen Behörden ins Leben getreten sind, die Durchführung des Gemeindegesetzes angeordnet und die Anfertigung der Liste der selbstständig zu constituirenden Gemeinden aufgetragen werden. Hiervon werden die Gemeindevorstände dieser Bezirkshauptmannschaft mit dem Bedeuten in Kenntniss gesetzt, dass sie von dieser Liste Einsicht zu nehmen und berechtigt sind, gegen die beantragte Vereinigung Verwahrung einzulegen u. s. w. u. s. w. — — Če je, kar od Cesarja, ministrov in deželniga poglavarja pride, naj bo postava ali kakšno drugo podučenje, za Slovence zdej vselej v slovenskim jeziku pisano, kakó je to, de tudi druge uradstva také ne ravnajo? Če se v srenjskih zadevah ne bomo po domače pogovarjali, kje pa se bomo? Mende de se s tem nemški jezik clo nič ne zatiruje, če se s Slovincam po slovensko govori, posebno pa v tacih rečéh, ktere vsaciga, tudi prostiga človeka, močno zadevejo. Zaupanje do svobodne srenje, od ktere se toliko govori, se zamore le s tem obuditi in obderžati, če bo vsak srenjčan se v srenjskih rečéh po domače vedel, in ne le lupine grudil, ampak do jedra prišel. — Od našiga vstavoljubiga deželniga poglavarja pričakujemo, de bo zvesto na to gledal, de se bo, kar je v zgorejimenovanim »pismu« po §. 127. zastran zakonika i. t. d. ukazano, tudi v vsih pisarniških rečéh spolnovalo, ki se s temi zadevami vežejo.

vini vsako léto pušati, če se je enkrat pušalo? Natora se navadi tega, pravijo ljudje. Ni res, de se natora tega navadi, ampak le nevedni ljudje se navadijo takó ravnati in mislijo po svoji glavi, de takó natora hoče.

Marsikteri pijanec ali tak človek, ki se dan na dan z obilno jedjó pita, misli, de si mora vsako léto pušati — zato de zamore, kakor misli, brez škode spet veliko jesti in piti. Tak človek bi se obilne kerví veliko lože in boljši znebel, če bi — zmerno živel; to mu pa ne diši; zato gré raji k zdravniku, de mu kerví spustí. Takó napčno pa ne žíví nobena živina na svetu, kakor človek — umni gospodar neumne živine!

Iz vsiga tega lahko vsak previden kmetovavec spozná, kako napčno in škodljivo je spomladansko pušanje kerví živini, ki ni bolna. Ravno na spomlad, ko živina pozimsko dlako spreminja, potrebuje truplo o tem času nar več močí, de se ti spremeni vgodno zgodé. Kdo pameten ji bo zdej kri in moč jemal?

Kmetijske skušnje.

(*Pinje in druge leséne posode čistiti.*) Nesnažne pinje in druge leséne posode se dajo lahko in dobro očistiti, če se vode vlije v nje, ki je z moko ali otrobi zmešana. Ta voda naj takó dolgo v posodah stoji, de se začne kisati. Posode naj se potem čedno izmijejo, in postale bojo popolnoma čiste in brez vsiga zatuhnjeniga duha, če so že tudi po plesnivini smerdele. Skisana otrobna voda se da po tem za živinsko klajo prav dobro porabiti. — Takó svetje neki nemški kmetijski časopis.

(*Lapor ali soldan (Mergel) za nasteljo.*) Nek kmetovavec je dal v straniše (sekret) nekaj tašk ali šajterg lapora vreči, de bi smrad odpravil, in zares jo je dobro zadel; zraven tega pa si je s tem še nar boljšiga gnojá pridobil, ki je bil — dvakrat dobro premešan — močen kakor golobjek. — Ta skušnja je gori imenovaniga kmetovavca napotila, de je poskusil lapor tudi za steljo v hlevu. V ta namen je goveji živini in konjem vsaki dan lapora podkidoval in le poverh potem enmalo navadne nastelje nastiljal. Neizrečeno hitro je poserkal lapor scavnico in vso vodeno smerdljivo blato, takó de v hlevu ni bilo nič smradu, ki pljučam živine dostikrat škodje, de se vnemajo, in tudi senó nad hlevam spridi; — zraven tega pa si je pridobil tudi veliko dobriga gnojá, ki se da posebno v tistih krajih z majhnimi stroški napraviti, kjer je lapora ali soldana dovolj.

(*Pomoček zoper kèrč in mertudnost prešičev*) je polivanje z mèrzlo vodo. Prešiči so zlo kerču, božjasti in mertudnosti podverženi, ki jih nagnaglama prime. Velikrat je že naglo pomagalo, če se je tak mertuden prešič k vodnjaku ali kakimu studencu peljal, kake pol ure neprenehama z mèrzlo vodo polival, po tem v hlevu s slamo dobro in do suhiga po celim truplu dergnil in poslednjič s slamo dobro odel. To ravnanje naj se večkrat ponóví, če je treba, in marsikteri prešič se bo ozdravil.

Kaj je za kmetijstvo zdej nar bolj potreba?

Po nemškim dohtarja Hlubeka.

(Konec.)

Petič. V kakošnim slabim stanu so gojzdi sedanjí čas, je vsakimu znano. Posebno tam, kjer so služne pravíce (Servitutsrechte), se ne vé, kdo je gospodar, kdo ne. Les se seka brez prevdarka, brez milosti, in gojzdi se pokončujejo, kakor de bi kakor ovès hitro novi zrasli.

Silno je tedaj potreba, de se pravda služnih pravíc razsodi; de se zagotóví: to je tvoje, to pa tvoje, — in de se naglo gojzdne postave dajo, potrebam sedanjiga časa primerjene. Naj bojo postave še tako dobre, vunder ne bojo nič pomagale, dokler bojo le na popirju stale in se ne bojo natanjko spolnovale. Treba je tedaj, de se bo skerbelo, de se bojo postave povsod na tanjko spolnovale, kér po tem se bo razvujzdanimu pokončavanju naših gojzdov v okom prišlo, v dobiček vsacimu posestniku, celi deželi, celi deržavi.

Take postave so pa težka reč; od ene strani se ne smejo lastniku gojzda preveč roke zavezati; od druge pa se mora vunder brezkončno izsekovanje gojzdov braniti.

Naj bi tedaj ministerstvo skerbelo, de berž ko je moč se poravnajo gojzdne zadeve, in se vstanóví novi gojzdni red. —

To so reči, ktere so za kmetijstvo zdej pred vsim nar bolj potrebne.

Ali bojo imele srenje velike in težavne opravila ali ne?

(Konec.)

Poglavitniši opravila srenjskih županij bojo po naznanilu ministerskim tele:

Skerb za pokoj in red. Skerb za pokoj in red v ne preveliki srenji bo zlo olajšana, in posebno podučenje bo v tej reči dano. Srenjske predstojnike, kteri imajo bister um, ljubezin do pravice in reda, kteri so pošteni možje i. t. d., bodo sosedje voljno poslušali in jih v spolnovanju njih dolžnost podpérali; postavim v spolnovanju postav zastran stavljenja poslopij in zidovja sploh, gašenja ognja i. t. d., ktere v srenjah na deželi že zdaj niso neznane.

Skerb za pokoj in red v srenji obstóí sploh v previdnosti v vsim, kar bi življenju, zdravju, lastnini, varnosti in blagru srenjčanov nevarno ali pa škodljivo biti utegnilo.

Posebno je skerbeti za snaženje cést in vodotokov (kanalov), vodnjakov (štirn) in krajev za napanjanje živine.

Skerb za zdravje zadéva odpravljanje vsiga, kar zdravju srenjčanov v kteri koli reči nevarno biti more; potem de se brez odloga kantonski gosposki na znanje da, de je tu ali tam kaka kužna bolezin in goveja kuga vstala, in de se naprave v tej reči natanjko izpolnujejo.

Kar skerb za siromaštvo utiče, ima srenjski predstojnik za preskerbljenje siromakov, ako so iz srenje, skerbeti; zraven pa gledati, de se ptuji postopači, kteri so brez premoženja, iz srenje spravijo.

Skerb za céste zadéva ohranjenje potov in cést, de jih ne založé, de nihče urno ne vozi in ne jaha, de imajo hrami dobro zadélane okna, de so pred hišami dosti terdne in zaperte baltare, de se vse s ceste odpravi, nad čimur bi kdo ponoči nesrečen biti znal i. t. d.

Skerb z avoljo ognja obseže naprave, po kterih se obvarje, de se kaka hiša i. t. d. ne vname, de se ogenj o pravim času zagleda in berž berž pogasi, in poslednjič se vse odverne, kar bi se po že pogašenim ognju primériti znalo.

Obstoječe postave zastran gašenja ognja zapopadejo bolj natanjčne poduke v tej reči.

Kar skerb za terge utiče, je sploh skerbeti, de se spridene, zdravju škodljive jedí, kakor mesó bolne živine, nezrélo sadje i. t. d. ne prodajajo, de je potrebniga živeža dovolj naprodaj, de se vsimu prekupovanju in goljufovanju pot zapre in de vsak po postavljeni ceni prodaja.

Skerb za lepo zaderžanje obseže skernost,

de se nedelje in prazniki posvečujejo, de se na kerčme, plés, očitne komédije, prepovedane igre, na nečistost in zapeljevanje k nji pazi.

Kar skerb za zidarije utiče, je treba posebno paziti, de se pri zidarijah vsaki natanjko po obstoječih postavah derži in se nobeno zidanje ne pripusti, ktero bi življenju ali pa lastnini srenjčanov kako nevarnost prinesli utegnili.

Skerb za družinstvo ima posebno na ptuje posele gledati.

Skernost za mejnike (konfine) naloži dolžnost, skerbeti, de mejnikov nihče ne prestavi, in de se, ako se kaj krivičniga srenjskimu okraju zgodi, o pravim času po postavah ravná.

Skernost za varnost oséb (persón) in lastnine zadeva odvernjenje nevarnost, ktere varnosti oséb ali lastnjine po hudobnosti ljudi ali scer po kakšnim primerku proté.

V tem oziru je posebno srenjskiga predstojnika opravilo, na postopače, potepuhe in sicer sumne ljudi gledati in pri hudih prigodkih, kakor na priliko, pri povodnjih, storiti, kar je treba, in kar je po legi kraja in po okolnostih narbolj pripravno, ljudi in premoženje nevarnosti obvarovati.

Iz te kratke razlage se bo pokazalo, de ima v tej reči srenjski predstojnik ali župan sicer narveč, pa vunder ne toliko opraviti, de bi s pomočjo srenjskih posvetovavcov in družih mož dolžnostim ne mogel zadostiti, ktere mu v tej reči postava v pravi prid srenje naloži.

Sicer je okrajnim poglavarjem naročeno, srenjske predstojnike v téh dolžnostih podučiti, v njih spolnovanju na-nje gledati in jih podpérati, in kolikor bi treba bilo, potrebno pomoč jim dati.

Kaznivna ali strahovavna pravica, ktere §. 122 srenjske postave opomni, se po srenjskimu predstojniku s srenjskimi posvetovavci (§. 58. s. p.) izgotovlja.

Ti možje skup določijo namreč po meri postave kazni ali štrafinge za prestope naredb in naprav, ktere srenjski predstojnik za opravila, ktere so gori imenovane bile, narediti za potrebne spozná in nakloni te kazni zoper kriviga.

Kar posebno opravila v II. oddelku srenjske postave imenovane utiče, ne bodo tako težke in velike, de bi ne mogle po srenjskimu predstojniku z pomočjo srenjskih svetovavcov lahko in popolnoma opravljene biti, kakor bomo kmalo pokazali.

Po §. 127. ima srenjski predstojnik dolžnost, postave in ukaze gospósk razglasiti. V tem oziru ima po postavi od 4. sušca 1849 skerbeti, de se državni zakonik v domačim jeziku, potem deželni zakonik in vladni list tiste dežele za stroške srenje napravi in de zamore vsak srenjčan te liste pregledati; zavoljo tega jih mora 14 dni za vsaciga razpoložene imeti. Srenjski predstojnik bo za razglašenje postav in ukazov narbolj skerbet, če, kakor je to že v mnogih krajih navadno bilo, ob nedeljah in praznikih, po končani službi božji zbrane srenjčane k sebi povabi in jim postave in ukaze bere.

Ako se gospokam treba zdi, jih še drugač razglasiti, se ima predstojnik také ravnati, kakor se mu zavoljo tega ukaže.

Po §. 128. gré srenjskimu predstojniku izterjevanje in odrajtovanje cesarskih davkov. Kar to opravilo utiče, dobé srenjski predstojniki po mogućnosti lahko umevno podučenje.

V §. 129. in 130. imenovane opravila zastran pripomaganja pri popisovanju in rekrutiringi, potem zastran oskerbljevanja vojaškiga ukvartirovanja in pripreganja ali firšpana so bile že od dosadanjih županov

ali rihtarjev opravljene, tedaj niso nove. V rokah pošteniga in pravičniga moža bodo narbolj spravljene.

Ravno tako tudi v §§. 131, in 132. naštete opravila zastran prijemanja in odrajtovanja hudodelcov in vojaških ubežnikov ali dezertterjev in zastran naznanjenj do gospósk, če koga kakiga storjeniga hudodelstva kriviga mislijo.

Te opravila ne bodo srenjskimu predstojniku, kakoršniga smo priporočili izvoliti, nobenih težav delale.

Posebno za odrajtanje hudodelcov in vojaških ubežnikov so mu srenjčani, ki sploh imajo po versti varstveno službo v srenji opravljati, pridani, in žandarija bo to še posebno olajšala,

§. 133. ne terja, de srenjski predstojnik okrajni gospóski zmiraj zastran vsake reči piše.

Ta paragraf samo velí, de srenjski predstojnik zastran vsiga, kar se v srenji zgodi in na čemur je državni oblastni ležeče, naznanje da. Zadosto je, če take prigodke, kakor, postavim, precej velik nepokoj v srenji, vstanje kužnih bolezin, škode po ognju, vodi, toči i. t. d. okrajni gospóski, če ni drugač, sam ali pa po poštenim poslu (pótu) koj naznani, in če potem gospóski potrebne odgovore da.

Zastran §. 134. in 135., ki ptujce in pa domovinske liste ali pisma zadevata, se bodo posebno podučenje in izgledi (formulari) dali, ki bo to opravila olajšalo.

Popis Cerkníškiga jezera na Notrajskim.

Cerkniško jezero, kteriga znamenitosti ne slove le v domovini, temuč tudi v daljnih in ptujih deželah, je okroženo od homcov in gorá, izmed kterih sta gojzdni Javornik na levi strani, na desni pa močno vgoljena Slivnica, nar višji.

Dolgost jezera znêse od utoka do odtoka okoli dveh ur, njegova širjava pa tudi dobro uro.

Cerkniško jezero so Latinci imenovali Iugovšk o jezero, berž ko ne od luže današnjiga ribnika, kamor ob odteku jezera vderstene šuke pobegnejo, de v varnim kraju, kjer voda ne posahne, ikre za prihodnji zarod zapusté. Tudi ne mara, de je Latinec slišal Slovenca zeleno in podolgasto planjavo, ki se prikaže po odtoku jezerske vode, log imenovati, in je zató jezero od „loga“ logevško jezero kerstil.*)

Dandanašnji se pa jezero imenuje Cerkníško po tergu „Cerknica“, kjer 1500 ljudi prebiva, Cerknica je na desni strani eno dobro uro delječ od jezerskiga iztoka.

Bil je terg, kakor se pripoveduje, bolj na južno-izhodni strani, njega dni Oševék imenovan, kjer se vedno še polje Oševék kliče.

Ob času neusmiljeniga Turškiga silstva so ljudje na hribcu okrog cerkve pod vodstvom Celjskih knezov in njih naslednikov v bran Turške sile močno terdnjavo z jakimi stolpi sozídali; okrog cerkvenih taborov pa na mestu Oševka, kjer so verjetno hiše od Turkov požgane bile, so sčasama hišice postavili, in ta kraj od cerkve „Cerknico“ imenovati pričeli.

Cerkniško jezero je res imenitno po svojih razdevah. V njem se znajde mnogokrat brez števila rib. Šumeče jate mnogoverstnih povodnih ptic ga obiskujejo, na ktere lovci marljivo pazijo. Kaj prijetno je v čolnu

*) Tudi mi smo té misli, zató ker je bil na tem prostoru njega dni, kakor ustmene sporočila téh okolic še zdaj govore, lep z raznimi drevesi zarašen log, od kterih ondašnji prebivavci sémtertjè že po več tavžent let stare černe hrastovce najdejo, kteri so gotovo resnične spričbe naših misel, de ni bilo koj od stvarjenja svetá tukej jezera, temuč po omenjenim sporočilu v bližnji okolici, na Oblokah.